



ne laulaa
vaikkei kuultaakaan

annika haapanen - 2024

TIIVISTELMÄ

Ne laulaa vaikkei kuultaiskaan on lintukuvaa posthumanistisesta näkökulmasta käsittelevä opinnäytetyö. Kirjallisessa osuudessa luodaan katsaus perinteiseen lintukuvaan osittain autoetnografisesta näkökulmasta sekä tulkitaan lintukuvaa posthumanistisen ajattelun kautta.

Kuvallinen osuus koostuu seitsemästä valokuvasta ja tekstistä, joissa yhdistyy runollisuus ja informatiivisuus. Kuvallinen osuus on näyttelykokonaisuus.

Avainsanat: valokuvaus, lintukuvaus, posthumanismi, eläimellistäminen

ABSTRACT

They Sing Even If You Don't Hear is a thesis on bird photography from a posthumanist perspective. In the written part, an overview of the traditional bird picture is created, partly from an autoethnographic point of view, and the bird picture is interpreted through posthumanist thinking.

The artistic part consists of seven photos and text, which combine poetry and information. The artistic part is the whole of the exhibition.

Keywords: photography, bird photography, posthumanism, animalizing

LAB Ammattikorkeakoulu
Muotoiluinstituutti
Media-alan koulutusohjelma
Valokuvauksen pääaine
Opinnäytetyö
Kevät 2024
Annika Haapanen

LAB University of Applied Sciences
Institute of Design
Visual Communication
Photography
Bachelor's thesis
Spring 2024
Annika Haapanen

Tiivistelmä

Abstract

1. Johdanto
2. Lintukuvaus aiheena
 - 2.1. Lintuharrastajat
 - 2.2. Lintukuvaus
 - 2.3. Teokseni suhde lintukuvaukseen
3. Posthumanismi
 - 3.1. Posthumanismi lintukuvassa
 - 3.2. Ihminen-eläin-eronteko osana ihmiskunnan historiaa
 - 3.3. Eläimellistäminen, lajismi ja lajisorto
4. Prosessi
5. Päätäntä

KIITOKSET

LÄHTEET

1. JOHDANTO

Kasvoin perheessä, jossa linnun laulua kuunneltiin äänikaseteilta, kirjahyllyt täyttyvivät lintukirjoista, ja totuin nukahtamaan pellon reunalle pysäköityyn autoon piimeän laskeutuessa. Isäni tapasi seistä auton ulkopuolella kiikarit kaulallaan täydessä hiljaisuudessa etsien äänimerkkiä. Lintubongarit, nuo nykypäivän metsästäjä-keräilijät ilman metsästyslupia keräävät listaa nähdystä ja kuulluista linnuista - tai jos oikein hyvä tuuri käy - valokuvia todistusaineistoksi löydöksistään.

Hyppäsin syksyllä 2023 lintuharrastajien matkaan vain huomatakseni, että kamerani objektiivi oli huomattavasti lyhyempi kuin muilla alan harrastajilla, ja se suuntautui jatkuvasti väärään suuntaan. Opinnäytetyöni tavoitteena on luoda diskurssia luontokuvan ja taidevalokuvan välille. Tutkin opinnäytetyöni kirjallisessa osuudessa lintu- ja luontokuvausta osana meitä ihmislajisia, tai meitä osana luontokuvaa ekokatastrofin kolkutellessa ovea. Opinnäytetyön kuvallinen osuus muodostuu lintukuvista, joissa emme näe lintuja. Teos koostuu seitsemästä lintuaiheisesta näyttelyvedoksesta, joissa yhdistyy informatiivisuus ja runollisuus.



Kuva 1.
Valkoposkihanhi (von Wright 1924-29)

Tehdään ensin yksi asia selväksi. Kaikki lintuharrastajat eivät ole lintubongareita, eivätkä kaikki lintuharrastajat tai -bongarit ole lintukuvaajia. Lintuharrastaja on esimerkiksi henkilö, joka ruokkii lintuja takapihallaan ja tarkkailee niiden touhuja, kun taas bongari bongaa, eli menee katsomaan jotain tiettyä - yleensä harvinaista - lintua sijaintiin, jossa sen tiedetään tai oletetaan olevan. Osa lintubongareista kantaa kameraa mukanaan toiveenaan saada taltioitua jokin harvinaisuus, toiset taas eivät. Osa lintuharrastajista kuvaa lintuja, muttei bongaa niitä lainkaan. Oli miten oli, lintujen harrastamisessa liikkuu miljoonia euroja, ja se on globaalisti yksi yleisimmistä ekoturismin motivaattoreista. (White 2019.) Lintujen tarkkailun viehätys lieneekin siinä, että niitä on lähes kaikkialla nähtävillä.

Suomessa lintuharrastajat ovat olleet olennaisessa osassa lintutieteen ja -tutkimuksen tekemisessä. Jo 1900-luvun alussa lintuharrastajat esimerkiksi rengastivat lintuja sekä seurasivat pesintää ja muuttoa. Mitä enemmän erilaisia havaintoja oli, sitä kattavampaa tutkimusmateriaalia saatiin kerättyä. (Rantanen 2020.) Myös kuvataiteella on ollut oleellinen merkitys suomalaisen lintutieteen kehittämisessä. Esimerkiksi Von Wrightin veljekset harrastivat lintujen muuton seurantaan keväisin. He kirjoittivat myös useita tieteellisiä julkaisuja 1800-luvun puolivälissä muun muassa vesi- ja kanalintujen sekä lокkien höyhenpuvun vaihteluista eri elinvaiheissa. (Anttonen & Pennonen 2017, 116.)

Opinnäytetyötä aloittaessani pyrin omimaan itselleni lintuharrastajan ja -kuvaajan roolin. Aloittaessani opintoni LAB-ammattikorkeakoulussa ensimmäinen teokseni "You Were Never Really Here" (kuvat 4, 5 ja 6) käsitteli isäsuhdettani hänen lintuharrastuksensa kautta. Teos koostui neljästä lintu- ja luontoaiheisesta valokuvasta, joilla pyrin kuvastamaan isäni osittain lintuharrastuksesta johtuvaa poissaoloa lapsuudessani.

Nyt pyrkimykseni oli *ryhtyä* isäksi, tai joksikin lintuihin yhtä entusiastisesti suhtautuvaksi, mutta mitä enemmän vietin aikaa linturetkillä, sitä etäännyneemmäksi tunsin oloni lintuharrastuksen parissa. Kysymyksiä tuntui kertyvän koko ajan vain lisää; Miksi vain tietyt lajit olivat valokuvan ottamisen arvoisia? Miksi linturetkiin käytetään niin paljon aikaa ja energiaa, jonka jälkeen käytetty energia korvataan broilerin lihasta saadulla energialla? Miksi jotkut ovat valmiita ajamaan jopa satoja kilometrejä päivässä nähdäkseen tai kuullakseen spesifin lajin, vaikka fossiiliset polttoaineet tulevat johtamaan lajikatoon? Lisäksi mielessäni pyörii edelleen erään Lahden kaupunginvaltuuston jäsenen vaalimainos, jossa hän lupasi karkottaa Lahdesta valkoposkiahahet näyttäessään itse mielestäni aivan valkoposkiahahelta.

Mitä enemmän pohdin lintuihin liittyviä kysymyksiä, sitä lähempänä lintuharrastajuuttakin koin olevani. Huomasin ilahtuvani nähdessäni talitiaisten repivän kulunutta maali-pintaa parvekkeen katosta ja kuullessani varpusten äänen aamutupakalla.

Aloin myös seuraamaan lintujen käyttäytymistä tarkkaavaisesti - huomasin esimerkiksi varpusten alkavan laulamaan eri kellonaikaan riippuen siitä, oliko yö kirkas vai pilvinen.

1. Lahden talous kuntoon
2. Autoilla saavutettava keskusta
3. Työllistämisen helpottaminen
4. Pähdeongelmiin puututtava
5. Valkoposkiahahien karkotus



Kuva 2. Walleniuksen vaalimainos

Vaalimainoksia systemaattisesti rikkonut lahtelaisnainen tuomittiin sakkoihin - riistakamera tallensi puuhat vaalipäivän aamuna, etsintäoperaatio paljasti tekijän henkilöllisyyden



Kuva 3. Uutinen Walleniuksen vaalimainoksesta



Kuva 4.



Kuva 5 & 6.

2.2. LINTUKUVAUS

”Lyhyempi vai pidempi suljin aika koskikaralle?” Freelancer-luontokuvaaja Tuomas Heinonen pohtii blogissaan.

”Suljinajalla eli valotusajalla voi saada ihmeitä kuvaan, kun yhtenä elementtinä on mukana virtaava vesi ja mahdollisuus, että lintu on paikallaan,” hän jatkaa.

(Heinonen 2021.)

Lintukuvaus on yksi suosituimmista luontokuvauksen alalajeista. Kun kirjoittaa Googlen hakukenttään ”lintukuvaus”, ehdotukset täyttyvät erilaisista kamerateknisistä vinkeistä ja välinesuosituksista. Jotkin sivustot tarjoavat myös ympäristöön liittyvää ohjeistusta, kuten tuulen ja valon suunnan huomioimisen. Myös linnun luontaisen käyttäytymisen voi huomioida; seurata, milloin se on aktiivinen tai onko sillä jotakin paikkaa, johon se pyrkii takaisin. Myös ruoalla voi lahjoa.

Valokuvaaja Juha Suonpää korostaa väitöskirjassaan luontokuvan roolia jonkinlaisena miehisyyden mittana. Hän käyttää esimerkkinään Martti Soikkelin Luonnonkuvaaja-lehteen kirjoittamaa artikkelia, jossa Soikkeli esittää luontokuvaajat sosiaalisesti rajoittuneiksi yksilöiksi, joille on ominaista todellisen ja yksitoikkoisen työn karttaminen. Sama karikatyyri toistuu perinteisessä taiteilijamyytissä, jossa taiteilija saavuttaa ainutlaatuisen taideteoksen kärsimyksen, sitkeyden ja ahdingon kautta.

Suonpää kuvailee suurpetojen valokuvauksessa käytettyyn kuvauskojuun menemistä erämaahan menona, jossa tuotetaan luontokuvauksesta sekä kamppailusuhdetta, että suomalaisen miehen sisua, jota mitataan kyvyllä sietää ankaria luonnonvoimia. (Suonpää 2002, 44-45.)

On eittämättä selvää, että luontokuvauksen kentällä toimii enemmän miehiä kuin naisia. Tarkan datan löytämisessä on haasteensa, mutta vuoden 2011 Yhdysvaltalais-tutkimuksen mukaan hieman yli puolet Yhdysvaltalaisista lintuharrastajista oli naisia (Gentile 2019.) Mututuntumalta uskaltaisin myös väittää, että linnuilla ja lintukuvilla rahaa tienavista ihmisistä suurin osa on miehiä. Perustan väitteeni otantaani seitsemästä omistamastani ja lainaamastani lintukirjasta, joista yksikään ei ole naisen kirjoittama eikä sisällä naisen ottamia valokuvia. Myös BirdLifen Vuodenpinnatilanne 2023 -sivustoa tarkastellessa voi huomata, että esimerkiksi Päijät-Hämeen alueella 36:sta vuoden pinnoja keräävästä lintubongarista vain kuusi oli naisia. Huomioitavaa on myös se, että yksi miehistä ilmoitti nimensä lisäksi liikkuvansa sähköpyörällä. (PHLY 2023.)

Sukupuolidatan jakaumiin lintuharrastuksen parissa on varmasti lukemattomia syitä. Suonpää alleviivaa tekstissään tietynlaista sisäänrakennettua maskuliinista sukupuoliroolia, joka on tiukasti sidoksissa yhteiskuntaamme, kulttuurimme ja yhteisöihin, jossa kasvamme. Suomalainen ja yhdysvaltalainen kulttuuri eivät ole suoranaisesti verrannollisia, mutta koska parempaa dataa ei ole tarjolla, uskallan nojautua siihen.

Suurin osa naispuolisista lintuharrastajista on siis naisia, jotka eivät tienaa rahaa linnuilla, kuvaa lintuja tai bongaa lintuja. Jäljelle jää siis epäily siitä, ettei naisilla yksinkertaisesti ole aikaa kotona tehtävän palkattoman työn lisäksi lähteä etsimään lintuja tuntikausiksi kiikareiden ja kameran kanssa. Voidaan siis olettaa, että naisten lintuharrastus pyörii lähiluonnon ja pihapiirin lintujen tarkkailemisen parissa. Siinä, missä miesten lintuharrastus näyttäytyisi pyörivän tietynlaisen ekometsästyksen parissa (joskus jopa sähköpyörää auton sijaan käyttäen), naisten on luotava erilainen - ja *erityinen* - luontosuhde, joka poikkeaa suuresti Suonpään kuvailemasta myyttisestä erämaiden hahmosta.

2.3. TEOKSENI SUHDE LINTUKUVAUKSEEN

Vaikka ajatus öisistä pöllöretkistä kutkutteli lapsena vatsanpohjaani, en koskaan pysynyt hereillä. Olen aina palellut ja palelen edelleen herkästi enkä viihdy luonnossa huolimatta tahdostani oppia viihtymään siellä. Kun kävin isäni kanssa linturetkillä kuvaamassa valokuvia opinnäytetyötäni varten, keksin jokaisella kerralla tekosyy, joka oikeuttaisi kotiinlähtöni jo 45 minuutin jälkeen. En ole aikuisiällä nukkunut kertaakaan teltassa ja mökeillä vieraillessani pyrin nukahtamaan mahdollisimman aikaisin, jotta seuraava tai sitä seuraava aamu saapuisi nopeammin ja pääsisin viimeinkin takaisin sivistyksen pariin - tai ainakin omalle kotisohvalle jonkin sivistymätömän pariin. Siitä huolimatta rakastan luontoa, välitän luonnosta ja koen olevani osa luontoa. En pysty syömään eläinkunnan tuotteita ja sumutan huonekasvini joka aamu kokien samalla syyllisyyttä siitä, että minulla ylipäättään on huonekasveja kasvamassa niille niin luonnottomassa ympäristössä. En tapa edes hyttysiä ja pelkään kuollakseni loiseläintartuntoja. En sen takia, että loiseläimet inhottaisivat minua, vaan siksi, että potisin huonoa omatuntoa loiseläinten häädöstä.

Kaiken kaikkiaan kuvaisin ajatteluani hyvinkin posthumanistiseksi priorisoidessani kuitenkin inhimillisen kärsimyksen minimoimisen muiden lajien edelle. Haapoja viittaa tekstissään kirjaan *Aphro-ism – Essays on Pop Culture, Feminism, and Black Veganism from Two Sisters* (2017), jossa Kon sisarukset esittävät eettisen teorian mustasta veganismista, jossa kieltäytyminen ei-inhimillisten eläinten sorrosta nähdään myös valkoisen ylivallan harjoittaman eläimellistävän sorron vastustamisena. (Johansson & Seppä 2021, 115-116.)

1980-luvulla perinteinen luontokuva ja taidekuva alkoivat tehdä selkeää pesäeroa toisistaan, kun luontokuvan rooli taidevalokuvaa edustavassa Valokuva-lehdessä pieneni. (Suonpää 2002, 172.) Tilaa diskurssille olisi ollut, kuten Suonpää osoittaa esimerkiksiään luontokuvaaja Kari Soverin kuvaamasta korkealaatuisesta susikuvasta, jonka susi osoittautui myöhemmin täytetyksi. Kuvaa oltaisiin voitu tarkastella perinteisen luontokuvan rajoja rikkovana taidevalokuvana, joka tarkastelee luonnon ja ihmisen välistä suhdetta sekä valokuvan totuusarvoa. Sen sijaan kuvaa käsiteltiin väärintekona luontokuvaajien keskinäisen kilpailun näkökulmasta. (Suonpää 2002, 134.) Yksi pyrkimyksistäni opinnäytetyössäni on luoda diskurssia perinteisen luontokuvan ja taidevalokuvan välillä. Lintukuva-arkistoja tutkiessa voi huomata, että hyvänä lintukuvana pidetään usein kuvaa, jossa linnun lajiominaiset ulkoiset sekä käyttäytymiseen liittyvät piirteet ovat selkeät. Siinä, missä Pentti Sammallahti irtisanoutui 1970-luvulla luontokuvauksen kentältä (Suonpää 2002, 176), lähdin itse opinnäytetyöni kuvallisessa osiossa tutkimaan pystyisinkö itse siirtymään taidevalokuvan kentältä luontokuvan kentälle. Vaikka kameratekninen osaamiseni riittäisikin perinteiseen lintukuvaan, ei lajituntemukseni, kärsivällisyyteni, kameravarusteeni tai aikani riitä haastamaan perinteistä lintukuva-

Siksi pyrkimykseni on tuoda lintukuvalle uusia ulottuvuuksia kuvaamalla lintuja uudella tavalla fossiilikapitalismin muovaamalla planeetalla huomioiden katoamisvaarassa olevan massiivisen ja mahdottoman monimutkaisen biodiversiteetin. Tahdon myös rikkoa perinteisen luontokuvan tapaa nähdä luontokuvaus eräänlaisena metsästyksen vaihtoehtona ja tuoda esiin uusia tapoja katsoa luontoa irrottautuen luontokuvauksen mieheydestä ja miesmyytistä.

3. POSTHUMANISMI

Tarkastellaksemme posthumanismia on ensin luotava katsaus humanismiin. Humanismi on ihmiskeskeinen kulttuurivirtaus, joka korostaa antiikin sivistysihanteeseen perustuvaa ihmisyyttä. Sen sijaan, että kaikkeus toimisi ihmisen yläpuolella, ihminen toimii kaikkeuden yläpuolella. (Tieteen termipankki.)

Posthumanismilla viitataan humanismin perintöä kriittisesti käsittelevään työhön, jossa pyritään päivittämään alkuperäisen humanistisen ideologia nykyajan teolliseen todellisuuskäsitykseen. Posthumanismi on siis jatkuvaa käsitteellistä ja kertomuksellista itsensä tunnistamisen ja todentamisen työtä. Posthumanismi käsitteen alla on erotettavissa ainakin kaksi toisistaan vahvasti eroavaa suuntausta. Transhumanismilla viitataan suuntaukseen, jossa pyritään tieteen ja teknologian avulla näennäisesti parantamaan ihmisen mieltä ja kehoa jopa kuolemattomuuteen asti (Suomen Transhumanistiliitto.) En aio kuitenkaan käsitellä opinnäytetyössäni transhumanismia vaan käytän posthumanismia kattoterminä kriittiselle posthumanismille, jossa ihmistä ei pyritä korottamaan jalustalle vaan ihmistä ja ihmisyyttä tarkastellaan vuorovaikutuksellisena osana kaikkea elollista.

Ilmastonmuutos ja sitä seuraava ekokatastrofi pakottaa lähes jokaisen ihmisen tarkastelemaan luontoa ei-ihmisyyden kautta. Lähes jokaisen valtion edustajisto kokoontuu vuosittain puimaan kansainvälisiä ilmastopoliittisia linjauksia. Jo termi ilmastopoliittika (Πολιτικά, *politiká*, 'kaupunkien asiat') viittaa siihen, että ilmastomuutoksen suhtaudutaan asiana, joka on ihmisten, ei-eläinten, käsissä. Ihmisten fossiilisten polttoaineiden käyttö ja teollistuminen on johtanut ilmastomuutokseen, mutta kumppanilajimme lienevät ilmastomuutoksen suurimmat kärsijät.

Sukupuolentutkimuksen professori Leena-Maija Rossi viittaa tekstissään Donna Harawayn kirjoituksiin, joissa hän on painottanut oman ajattelunsa eroa humanismiin sekä posthumanismiin ja päätynyt käyttämään *not*-etuliitettä: kirjoittamaan ei-humanismista. Post-etuliite viittaa jälkeisyyteen. Johonkin, mistä pyritään eteen- tai pois päin. Ei-humanismi viittaa johonkin muuhun samaan tapaan kuin ei-binääriys sukupuolena ei asetu kumpaankaan oletetuista normipositioista. (Seppä & Johansson 2021, 130-131.) Vaikka viittaankin tekstissäni posthumanismiin, koen ei-humanismin ajattelunani kuvaavampana käsitteenä.

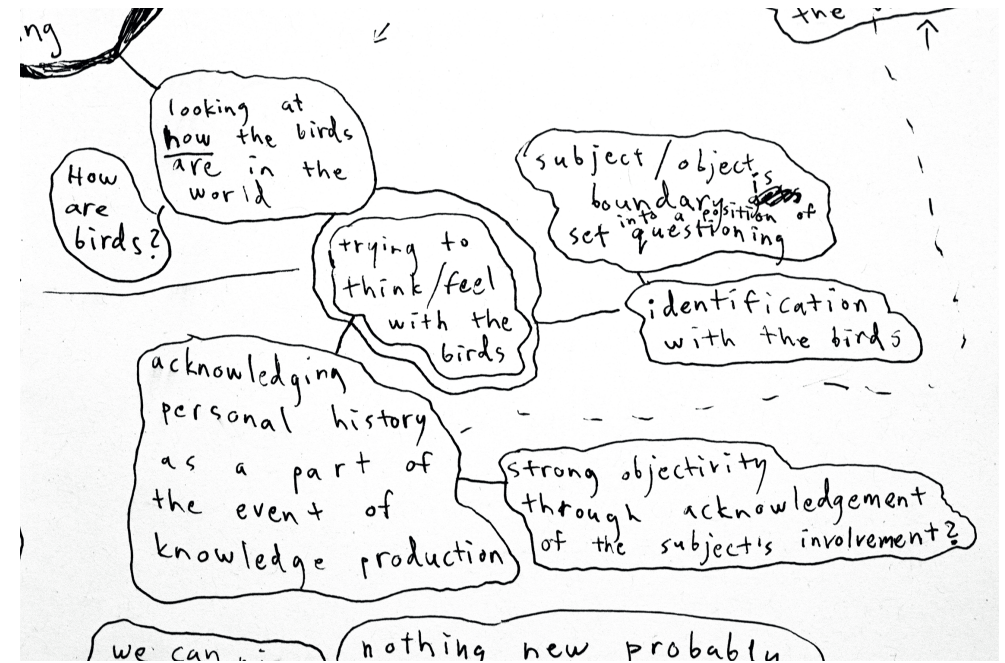
3.1. POSTHUMANISMI LINTUKUVASSA

Valokuvataiteija Sanna Kannisto työskentelee luontokuvan äärellä. Hänen lintukuvansa muistuttavat lintuatlaskuvia (kuva 7). Kuvat ovat sommittelultaan maalauksellisia ja lajiominaiset piirteet erottuvat kuvissa hyvin. Kannisto on itse kuvaillut työskentelytavassaan yhdistyvän tiedemiehen ja taiteilijan roolin. Kanniston kuvissa korostuu asetelmallisuus. Luonto esitetään valoa läpikuultavaa valkoista akryyli-levyä vasten ja kuvaaminen vaatii tarkkaa suunnittelua, sillä kuvaustilanteen hän pyrkii hoitamaan nopeasti, jotta linnut saadaan vapautettua mahdollisimman pian. (Anttonen & Pennonen 2017, 179-180.) Kanniston kuvia voidaan tarkastella tietynlaisena luonnon haltuunottona. Vaikka villien lintujen kuvaaminen sisältääkin aina jonkin verran sattumaa, ovat kuvaustilanteet äärimmäisen harkittuja ja strukturoituja. Kanniston lintukuvat poikkeavatkin suuresti oman opinnäytetyöni kuvallisesta osiosta. Kannisto pyrkii kuvaamaan linnut mahdollisimman yksityiskohtaisesti ja näyttämään kuvan kohteen, kun taas itse pyrin kuvallisessa osiossani nimenomaan piilottamaan kuvatun kohteen.



Kuva 7. Strong Breeze from North East (Kannisto 2021)

Taiteilija Camilla Auer tutkii teoksessaan *Phenomenological Birdwatching* (kuva 8) luontodiskurssin cis- ja heteronormatiivisuutta miellekartan muodossa. Haastattelussa hän kuvailee kuinka lintuharrastajien keskustelut koskettivat lähinnä lajitunnistusta. Auer alkoi jäsentelemään keskusteluissa herääviä ajatuksiaan miellekartaksi, jonka oli tarkoitus toimia muistiinpanona laajempaa tekstiä varten (Poliittisen valokuvan festivaali 2021.) Auerin teos paljastuu itselleni kaikessa yksinkertaisuudessaan nerokkaana tapana rikkoa perinteisen luontokuvan ja -tutkimuksen periaatteita. Sen eteen ei ole nähty paljoa vaivaa ja se tuottaa tietoa tekijän omien ajatusten kautta perinteisten taksonomisen ajattelun sijaan, mutta jättää silti katsojalle tilaa tarkastella omaa suhdettaan lintuihin ja luontoon.



Kuva 8. Phenomenological Birdwatching (Auer 2021)



Kuva 9. The Pigeon Photographer (Rorhof 2018)



Kuva 10. Yle Uutiset / Reuters (2024)

1900-luvun alussa apteekkarin poika Julius Neubronner kiinnitti lääkkeitä kuljetavan kyyhkysen kaulaan automaattikameran, joka kuvasi maankamaran näkymiä kyyhkysen näkökulmasta (kuva 9). Ihmiseläimet saivat ensimmäistä kertaa nähdä maailmaa kyyhkysen näkökulmasta, ja Neubronnerin keksintö levisikin pian armeijan käyttöön sekä osaksi valvontateknologiaa. (Poliittisen valokuvan festivaali 2021.) Kyyhkysen, kuten monet muutkin kumppanilajimme, aseellistettiin. Samaan aikaan, kun Intiassa pidettiin kahdeksan kuukauden ajan tutkintavankeudessa kyyhkystä vakoiluepäilystä (kuva 10), teurastettiin Suomessa noin 53 miljoonaa broileria. (YLE MOT 2019). Vakoiluepäilystä syytetty kyyhkynen päästettiin paikallisten tiedotusvälineiden mukaan vapauteen hyvinvoivana ja asiasta uutisoitiin Suomessa asti. Vaikka yksittäisen, syyttömäksi todetun, linnun vapautumista onkin syytä juhlia, muistuttaa Kristo Muurimaan ja Juho Kerolan kuvasarja *Suomen yleisin lintu* (kuva 11) meitä siitä, mitä tapahtuu, kun kumppanilajimme eläimellistäminen on viety pisteeseen, jossa pyrimme tietoisesti olemaan näkemättä sitä, ja jos näemme, näemme sen korkeintaan ravintona. Myönnettäköön, että ennen Muurimaan ja Kerolan kuvasarjan näkemistä, en itsekään suunnannut ajatustani kertaakaan Suomen yleisimpään lintuun, vaikka ajatukseni ovat pyörineet kuukausien ajan linnuissa. Voimme puhua luonnosta loputtomasti, mutta Muurimaan ja Kerolan kuvasarja muistuttaa meitä siitä, ettei Suomen yleisintä lintua pysty näkemään edes osana luonnon luonnollista kiertokulkua. Kaikessa teollisessa runsaudessaan kuvasarja on lähes täydellinen vastakohta opinnäytetyöni kuvalliseen osioon.

Huomaan kuvissa myös huomattavia yhtäläisyyksiä esimerkiksi keskitys- ja paikolaisleirikuvastoon (kuva 12). Kun eläimillä ei ole riittäviä juridisia oikeuksia, voimme eläimellistää ihmiseläimiä pisteeseen, joissa heitä voidaan kohdella *kuin eläimiä*. Näen mainitsemisen arvoisena myös sen, että kumppanilajiemme tehotuotantokuvaston ja esimerkiksi keskitysleirikuvaston äänimaailmaa on lähes mahdoton kuvitella. Jonathan Glazerin ohjaama ja käsikirjoittama elokuva *The Zone of Interest* (2023) toimiikin loistava esimerkkinä siitä, mitä tapahtuu, kun äänisuunnittelulla kerrotaan enemmän kuin dialogilla. Elokuva on kertomus keskiluokkaisesta perheestä, joka asuu välittömästi Auschwitzin keskitysleirin muurin ulkopuolella. Elokuvassa ei näytetä kertaakaan mitä perheen kodin muurin toisella puolella tapahtuu, mutta elokuvan äänimaailmalla varmistetaan se, ettei katsoja unohda perheen asuvan keskitysleirin vieressä (kuva 13). Esimerkiksi Oikeutta Eläimille eläinoikeusjärjestön videoilta on vaikea löytää yhtä tehokasta äänisuunnittelua. Videoiden alkuperäisten ääniraitojen päälle on usein laitettu jännittävää tunnelmaa herättävää musiikkia sen sijaan, että alkuperäisiä ääniraitoja käytettäisiin tehokainona.



Kuva 11. Suomen yleisin lintu (Muurimaa & Kerola 2014-2021)



Kuva 12. Why the U.S. Finally Called a Genocide in Myanmar a 'Genocide' (Frayer / Getty 2022)



Kuva 13. The Zone of Interest (Glazer / A24 2023)

3.2. IHMINEN-ELÄIN-ERONTEKO OSANA IHMISKUNNAN HISTORIAA

Taidehistorian professori Anita Seppä kertoo tekstissään, kuinka Egyptin korkeakulttuurin kukoistusajalla (n. 3100 eaa. - 1100 eaa.) egyptiläiset pitivät itseään ihmiskunnan kehittyneimpänä rotuna, kun taas valkoisen rodun edustajat miellettiin barbaarisiksi villi-ihmisiksi. Koska egyptiläiset kuitenkin uskoivat kaiken elävän sikiävän samasta alkuaineesta, syntyi luontosuhde, joka poikkeaa suuresti myöhemmin Kreikassa ja Roomassa muodostuneesta luontosuhteesta ja ihmisyyden käsityksestä. Egyptissä monia eläimiä palvottiin laajasti ja niille oltiin omistettu monia jumalia. Kansalaiset olivat velvollisia ruokkimaan villieläimiä ja siirtämään eläimiin liittyvät rituaalit sukupolvelta toiselle. Joidenkin jumallisina pidettyjen eläinten, kuten haukan tai iibislinnun tappamisesta seurasi kansalaiselle väijäämätön kuolemanrangaistus. Kuolleet kissat balsamoitiin ja ne haudattiin Bubastiksen pyhään hautakaupunkiin, koirat ja rotat asuinkaupunkiensa pyhiin hautapaikkoihin. Yksi eläimiin liittyvien säädösten seuraus oli se, että egyptiläinen ruokavalio oli hyvin kasvispainotteista ja jumalkuvasto eläinpainotteista. (Seppä & Johansson 2021, 76.)

Lukiessani Anita Sepän kuvausta muinaisesta Egyptistä en voinut olla ajattelematta sitä jonkinlaisena utopiana. En tietenkään toivo, että linnun tappaminen johtaisi kuolemanrangaistukseen kenenkään kohdalla, ja tiedostan, että ihmis- ja eläin oikeusrikkomuksia on tapahtunut koko ihmiseläimen historian ajan. Nykyisessä post-humanismiin pyrkivässä ajattelussa on kuitenkin hyvä luoda katsaus aikaan ennen humanismia.

Egyptin valtakunnan vuosituhansia jatkuneen loiston himmennettyä 600-luvulla eaa. alkaneen imperialististen valloitusten sarjan jälkeen Euroopan kulttuureihin alkoi vaikuttaa uusi ilmastonmuutos, joka teki Kreikan ja Rooman alueesta suotuisan asuinpaikan ja edesauttoi niiden nousemista Välimeren uusiksi valtiaiksi noin 350 eaa. Sen seurauksena varhaiset italialaiset humanistit alkoivat hahmotella uutta ihmiskuvaa, jossa afrikkalaiset, espanjalaiset ja gallialaiset edustivat barbaarisia villi-ihmisiä. Lopulta egyptiläinen korkeakulttuuri häivytettiin Rooman keisari Theodosius I:n (347-395) ja keisari Justinianuksen (483-565) käskykirjeiden avulla, jotka kielsivät kaikki ei-kristilliset uskonnot ja spirituaaliset kulttuurit. (Seppä & Johansson 2021, 79.)

Viimeistään 1700-luvulta alkaen henkiseen jalostumiseen tähtäävä spirituaalinen askeesi sai tehdä tilaa uudelle maalliselle edistykselle, jota ei johtanut enää Jumala, vaan valkoisten oppineiden miesten yliverlaiseksi julistettu järki. (Seppä & Johansson 2021, 57.) Samaan aikaan Eurooppalainen kolonialismi saavutti maailmanvaltansa monia kyseenalaisia strategioita käyttäen, kansanmurhiakaan kavahtamatta.

Sepän mukaan (Seppä & Johansson 2021, 77.) myöhemmän eurooppalaisen modernin oikeustieteen yksi merkittävimmistä seurauksista oli, että kaikilta muilta paitsi ihmiseläimiltä evättiin oikeussubjektin suoja lain edessä. Eläinten lihan teollinen massatuotanto on hyvä esimerkki tästä. Vaikka eläinsuojelulakimme pyrkiikin luomaan eläimille riittäviä juridisia oikeuksia ja suojaamaan vaihtelevin painotuksin eläimiä väkivaltaisuukselta ja hyväksikäytöltä, kyseiset oikeudet eivät päde eläimen lihan massatuotannon kohteina oleviin eläimiin.

Tarkastellessamme historiaa voimme todeta, että muinaisegyptiläisten luontosuhde eroaa suuresti Suonpään (Suonpää 2002) kuvailemasta erämaiden myyttisestä mieshahmosta. Siinä, missä suomalainen mies taistelee erämaakojussa luonnonvoimia vastaan, muinaisegyptiläiset kunnioittivat ja palvoivat nykyihmiselle valian tavanomaisia eläimiä, kuten kissoja, koiria ja rottia. Egyptiläisten luontosuhde muistuttaakin mielestäni enemmän kuvailemaani naislintuharrastajan lähiluontoon keskittyvää luontosuhdetta, jossa eläimet nähdään kumppanilajeina, joita saatetaan hoivatakin.

3.3. ELÄIMELLISTÄMINEN, LAJISMI JA LAJISORTO

Kuvataiteilija Terike Haapoja kirjoittaa, että eläinoikeusfilosofi Peter Singerin tunnetuksi tekemä käsite *spesismi* (lajismi, lajisorto) lähtee liikkeelle perusasetelmasta, jossa eläinten sarron taustalla on samanlainen mekanismi kuin rasmissa tai seksismissä. Sattumanvaraisella merkitsijällä, kuten ihonväri, sukupuoli tai laji, oikeutetaan sortoa vaikka tosiasiaa kyse on vain alistussuhteesta. Singerin ajattelu perustuu Kantin moraaliteoriaan, jonka mukaan ihmisen itseisarvo perustuu tämän itsereflektiotaitoihin ja autonomiseen ajattelun kykyihin. (Seppä & Johansson 2021, 104-105.)

Haapoja viittaa Carol J. Adamsin kielitieteen käsitteeseen poissaoleva refrentti, jolla tarkastellaan väkivaltaa, joka on kätkeyty toisen merkitsijän alle. Sosiaalista oikeudenmukaisuutta koskevissa keskusteluissa toistuu ihmisen ja eläimen käsitteiden ymmärtäminen biologisiin lajeihin viittaavana jakona, joissa ihmisten erityisyys nähdään ihmisarvon perustana. Haapojan mukaan ihmisen ja eläimen välisen jaottelun suurin ongelma onkin sen vuotavuus. Ihmisiä voidaan kohdella kuin eläimiä, jos ihmisen ei nähdä täyttävän tiettyjä *erityisyyden* piirteitä. Oikeuskäsityksen perustuessa ihmisen erityisyyteen, pyrkimys purkaa ihmisen ja eläimen välinen erotte lu vaarantaa koko sosiaalisen oikeudenmukaisuuden perustan. (Seppä & Johansson 2021, 104-105.)

Eläimellistäminen vahingoittaa ihmiseläimen lisäksi myös muita eläimiä. Eläimellistämällä voimme erottaa esimerkiksi lemmikkieläimen tuotantoeläimestä ja oikeuttaa tuotantoeläimien kohtaaman väkivallan. Samaan aikaan eläimellistämistä voidaan tarkastella myös tietynlaisena selviytymiskeinona.

Eläimellistämisen toimii esimerkiksi kognitiivisen dissonanssin keinona - oli kyse sitten ruoasta jota syömmme tai ratsastusharrastuksen eettisistä kysymyksistä. Samasta syystä eläimellistämäni valkoposkihanhen näköinen lahtelainen kaupunginvaltuuston jäsen voi vaalilupauksissaan luvata hankkiutua eroon Lahtea piinaavista valkoposkihanhista dronien ja koirien avulla jatkaen muiden lintulajien ja luonnon monimuotoisuuden ihailua. Eläimellistäminen lienee myös syy siihen, miksi lintuharrastajien kamerat eivät suuntaudu valkoposkihanhien suuntaan. Esteettisestä ulkonäöstä huolimatta ne pitävät näkyvällä paikalla isossa porukassa kovaa ääntä, syövät ja ulostavat. Ne edustavat kaikkea sitä, mitä eläimen tulisikin eläimellistettäessä edustaa: Barbaariset ei-ihmiset primitiivisine vaistoineen!



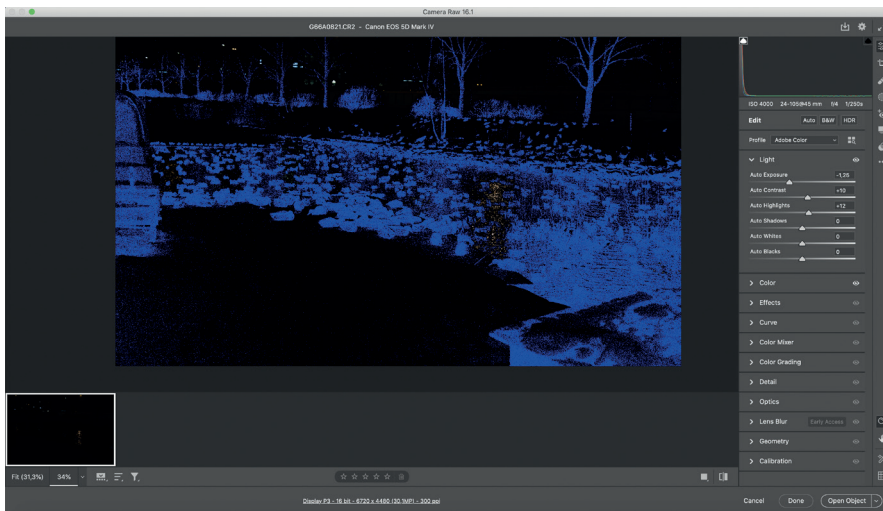
Kuva 14. Varpushaukka

Joutsenet ulostavat piilossa katseiltamme vesistöihin ja kaikista harvinaisimpien lintujen emme näe ulostavan ollenkaan. Tiettyjen lintulajien eläimellistäminen ja lajisorito lieneekin syynä siihen, miksi päädyin kuvissani ratkaisuun olla näyttämättä katsojalle lintuja. Jopa lintuharrastajien suosion ulkopuolelle jäävien lintujen kuvaaminen tuntui jokseenkin vastenmieliseltä. En myöskään tiennyt, mihin vetää raja tai mitä lajeja tahtoisin suosia. Epäilin myös kykyjäni erottaa lajeja toisistaan - pikkuvarpusella virserrys on kirkkaampaa kuin varpusen, mutta ne esiintyvät sekaparvisissa. Olisin itsekin osana jotakin epämääräistä valtarakennetta ja harjoittaisin lajisorittoa, jos antaisin lintuharrastajien päättää, mitkä lajit olisivat heidän suosiossaan juuri sillä hetkellä ja mitkä lajit jäisivät minun kuvattavakseni, joten oli kaikin tavoin luonnollinen - tai epäluonnollinen - ratkaisu päättää, ettei ainutkaan lintulaji saisi olla tunnistettavissa kuvistani. Samaan aikaan tahdoin kuitenkin tuoda esiin kaikkien niiden äänet, jotka eivät tule kuulluiksi erilaisten valtarakenteiden, alistussuhteiden ja väkivaltakoneistojen alta eläimellistämisen, rodullistamisen ja lajismin keinoin - ne laulaa vaiikkei kuultaistaan.

4. PROSESSI

Juha Suonpää kuvaa väitöskirjassaan työmäärän korostamisen olevan hyvän valokuvan kriteeri niin taidevalokuvassa kuin luontokuvassakin. Hyvän työn eteen nähdään paljon vaivaa. (Suonpää 2002, 121.) Myönnettäköön, että opinnäytetyöprosessini on ollut lähes päinvastainen. Kuvallinen osuuteni on suppea. Se koostuu seitsemästä valokuvasta, joiden eteen en ole värjötellyt tuntikausia kylmässä tai vaeltanut syrjäisiin metsiin. Kuvat on otettu lähiluonnossani kuvavalintojeni perustuvan suurimaksi osaksi omiin esteettisiin mieltymyksiini. Yhteiskunnassa, jossa työn teon merkitystä korostetaan ja tekemättä jättämistä paheksutaan, toimii suppea kuvavalintani vastalauseena päämäärättömälle ahkeroinnille sekä loputtoman kuvavirran runsaudelle. Toivon, että työni pysäyttäisi katsojan tarkastelemaan tarkemmin loputonta runsautta, jota yksi pensas pitää sisällään.

Teokseni kuvien rinnalla pystymme lukemaan kuvauslokaatiolle tyypillisimpien lintujen äänet. Kuvataiteilija Teemu Mäki kuvailee tekstissään Nabbteerin (Janne Nabb, 1984-, Maria Teeri 1985-) installaatiota *Ethnographies of a Homespun Spinelessness Cult and Other Neighbourly Relations*, joka käsittelee antroposeenin tuhoisaa vaikutusta muihin lajeihin. Mäki kuvailee teoksessa käytettyä ”kahden kärjen taktiikkaa”, jossa yhdistetään informatiivisuus ja runollisuus. (Seppä & Johansson 2021, 212-213.) Itse pyrin tuomaan lintujen äänillä teokseeni Mäen kuvailemaa informatiivisuutta.



Kuva 15. Vesilintuja Tokoinrannan talvehtimispaikalla

Samaan aikaan tekstimuodossa kuvatut lintujen äänet pakottavat katsojan kohtamaan äänen poissaolon. Ripustussuunnitelmassa pyrin valtaamaan tilaa sijoittamalla lintujen äänet suurien, kehystämättömien valokuvaprinttien päälle kehystettynä. Haltuunottamalla tilaa pakotan katsojan kuulemaan äänet, joita hän ei välttämättä muuten kuulisi. Samalla tekstimuodossa olevat äänet voivat viitata myös ihmiseläimen tapaan kirjata asioita muistiin. Linnut ovat poissa, mutta niiden olemassaolosta on jäänyt ihmiseläimen tuottama jälki.



Kuva 16. Esimerkki ripustuksesta

4. PÄÄTÄNTÄ

Siinä, missä isäni käyttää kaiken vapaa-aikansa lintuihin, käytän itse omani kiipeilyyn. Kiipeily vie huomioni lähes täysin, ja vaikka sillä onkin paljon positiivisia vaikutuksia elämässäni, huomaan usein laiminlyöväni ihmissuhteitani, työtäni, kouluani ja kehoani kiipeilyn nimissä. Tarkoituksenani oli alun perin valmistua vuoden 2022 loppupuolella, sen jälkeen keväällä 2023 ja nyt, viimeinkin, tammikuussa 2024, istun tietokoneeni ääressä opintovapaalla yllätyksestä johtuva selkävamma piikittelevänä seurana. Ensimmäisenä opintovuotena LAB-ammattikorkeakoulussa käsittelemäni teoksessani "*You Were Never Really Here*" isäsuhteeni lintukuvan kautta. Oppimista on kuitenkin tapahtunut suuntaan jos toiseenkin, anteeksi on pyydetty ja annettu, irti on päästetty ja sen kautta löydetty takaisin, ja ennen kaikkea *ymmärretty*.

Siinä missä joutsenkuvaston perusteella joutseneen uskoisi törmäävän idyllisessä suomalaisessa järvimaisemassa, törmääkin kaupunkilaistunut ihminen joutseneen suuremmalla todennäköisyydellä Helsingin kantakaupungissa sijaitsevilla lahdilla. Paradoksaalisuudestaan huolimatta tai siitä johtuen ympyröiden on tapana sulkeutua, ja tämä opinnäytetyö toimikoon toistaiseksi testamenttina isälleni siitä, etten tule käsittelemään enää häneen kohdistuvia traumojani valokuvan keinoin. Vaikka opinnäytetyöni perimmäinen tarkoitus onkin todistaa opettajilleni ammatillinen kypsytyteni valokuvan todistusarvoon vedoten, tahdon myös osoittaa solidaarisuuteni niille ihmisille ja kumppanilajeille, jotka eivät tule nähdäiksi tai kuullaiksi. Ihminen navigoi rakenteissa, ja lupaan yrittää purkaa niitä rakenteita nähdäkseen ja kuullakseen edes vähän paremmin.

Kevään ensimmäisellä pussikaljalla
olemme ystävieni kanssa yhtä äänekkäitä ja röyhkeitä
kuin valkoposkihanhet.

Jos alueen asukkaat saisivat päättää,
ajaisivat he meidät pois.

Toisinaan käyttäydyn kuin kuusitiainen.

Saatan säikähtää ympäröivää maailmaa niin kovasti,
että syöksyn takaisin kotiin.

Välillä roikun seinällä tai kalliolla pää alaspäin,
kuten vihervarpuset oksalla.

Olen utelias ja kekseliäs,
kuten varis.

Joskus meidän oppimiskykyämme verrataan
jopa korpin oppimiskykyyn.

Jos oikein säikähdän,
on varoitusääneni on käheä, raju ja voimakas,
kuten huuhkajalla.

Olemme harakoiden kanssa valppaita,
ja tutkimme ympäristöämme tarkkaan.

Kesykyyhkyksi minusta ei ehkä ole,
koska suunnistustaitoni on lähes olematon.

Mutta jokainen meistä erehtyy joskus luulemaan
ikkunasta heijastuvaa kuvaa maisemaksi
ja lentämään sitä päin.

Kiitos isä ja Pauliina.

LÄHTEET

Kirjalliset

Johansson, H. & Seppä, A. 2021. Taiteen kanssa maailman äärellä: kirjoituksia ihmiskeskeisestä ajattelusta ja ilmastonmuutoksesta. Helsinki: Parvus.

Suonpää, J. 2002. Petokuvan Raadollisuus. Tampere: Vastapaino.

Anttonen, E. & Pennonen, A. 2017. Veljekset von Wright - Taide, tiede ja elämä. Helsinki: Kansallisgalleria / Ateneumin taidemuseo.

Sähköiset

Heinonen, T. 2021. Suljinajalla lisää potkua lintukuviin. Blogiteksti. Viitattu 20.1.2024. Saatavissa <https://www.tuomasheinonen.com/blog/suljinajalla-lisaa-potkua-lintukuviin/>

White, J. 2019. How Popular is Birdwatching? Verkkoartikkeli. Viitattu 15.1.2024. Saatavissa <https://birda.org/how-popular-is-birdwatching/>

Rantanen, K. 2020. Lintutieteen historia Suomessa. Suomen Kuvalihti. Verkkoartikkeli. Viitattu 10.2.2024. Saatavissa <https://suomenkuvalihti.fi/kulttuuri/viela-1930-luvulla-harvinainen-lintu-saatettiin-ampua-jotta-se-voitaisiin-maaritella-lintutieteen-historia-koottiin-suurteokseksi/?shared=1143969-85b0f455-4>

Gentile, O. 2019. A Feminist Revolution On Birding. Verkkoartikkeli. Viitattu 2.2.2024. Saatavissa <https://medium.com/@oliviagentile/a-feminist-revolution-in-birding-95d81f4ab79b>

BirdLife Päijät-Häme. 2023. Vuodenpinnatilanne 2023. Viitattu 2.2.2024. Saatavissa <https://medium.com/@oliviagentile/a-feminist-revolution-in-birding-95d81f4ab79b>

Tieteen termipankki. 2024. Posthumanismi. Viitattu 2.2.2024. Saatavissa <https://tieteentermipankki.fi/wiki/Filosofia:posthumanismi#:~:text=Selite%20Posthumanismi%20pohjautuu%20j%C3%A4lkistrukturalistiselle%20alkuper%C3%A4isen,suhteessa%20muihin%20el%C3%A4imiin.>

Suomen Transhumanismiliitto. Mitä transhumanismi on? Viitattu 2.2.2024. Saatavissa <http://transhumanismi.org/uk-k/13-yleisyksymyksiranshumanismista/12-mitranshumanismi-on.html>

Pyy, T. 2024. Yle Uutiset. Intiassa vapautettiin kyyhky, jota syytettiin vakoilusta Kiinalle. Viitattu 10.2.2024. Saatavissa <https://yle.fi/a/74-20008814/64-3-206574>

Pehkonen, K. Yle MOT. Eläinroskat. Viitattu 10.2.2024. Saatavissa <https://yle.fi/a/aihe/artikkeli/2020/01/06/mot-selvit-ti-joka-vuosi-miljoona-broileria-kuolee-jo-ennen-teurastusta>

Poliittisen valokuvan festivaali. 2021. Viitattu 11.2.2024. Saatavissa <https://www.pvf.fi/PVF21-Valokuvaajat-Linnun-katse>

Kuvat

Kuva 1. von Wright, F. *Anas Acuta*, 1924-29. Viitattu 10.2.2024. Saatavissa <https://www.mutualart.com/Artwork/Anas-Acuta/602DBBB8B581881D5082368F7A26F73A>

Kuva 2. Wallenius, J. 2021. Viitattu 10.2.2024. Saatavissa <https://www.facebook.com/KaupunginvaltuutettuWallenius/photos/pb.100063466047270.-2207520000/138112695558085/?type=3>

Kuva 3. Wallenius, J. 2022. Viitattu 10.2.2024. Saatavissa <https://www.ess.fi/paikalliset/4522319>

Kuva 4, 5 & 6. Haapanen, A. 2019. *You Were Never Really Here*.

Kuva 7. Kannisto, S. 2021. *Strong Breeze from North East*. Viitattu 10.2.2024. Saatavissa <https://www.sannakannisto.com/>

Neubronner, J. Rorhof: *The Pigeon Photographer*. 2018. Viitattu 10.2.2024. Saatavissa <https://www.pvf.fi/Rorhof-fi>

Kuva 8. Auer, C. 2021. *Phenomenological Birdwatching*. Viitattu 10.2.2024. Saatavissa <https://www.pvf.fi/Camille-Auer-fi>

Kuva 9. Neubronner, J. Rorhof: *The Pigeon Photographer*. 2018. Viitattu 10.2.2024. Saatavissa <https://www.pvf.fi/Rorhof-fi>

Kuva 10. Puyrekar, A. / Reuters. 2024. Yle uutisten Instagram-julkaisu. Viitattu 10.2.2024. Saatavissa <https://www.instagram.com/p/C212ivrNjC2/?hl=fi>

Kuva 11. Muurimaa, K. & Kerola, J. 2014-2021. *Suomen yleisin lintu*. Viitattu 10.2.2024. Saatavissa <https://www.pvf.fi/Kristo-Muurimaa-Juho-Kerola-fi>

Kuva 12. Frayer, K / Getty. 2022. *Why the U.S. Finally Called a Genocide in Myanmar a 'Genocide'*. Viitattu 11.2.2024. Saatavissa <https://www.theatlantic.com/international/archive/2022/03/blinken-myanmar-genocide-rohingya-muslims/627124/>

Kuva 13. Glazer, J. / A24. 2023. *The Zone of Interest*. Viitattu 11.2.2024. Saatavissa https://www.rottentomatoes.com/m/the_zone_of_interest

Kuvat 14, 15 & 16. Haapanen, A. 2024.

